

1. ΜΟΡΦΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Ελληνική Κοινωνία

✳ **Μακροκοινωνιολογία:** το σύνολο των οικονομικών, των κοινωνικών και των πολιτικών σχέσεων μιας κοινωνίας αφορά την Μακροκοινωνιολογία.

✦ Σε αυτήν την περίπτωση η κοινωνιολογία εξετάζει ολόκληρες κοινωνίες.

✳ **Μικροκοινωνιολογία:** όταν το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στις σχέσεις των ατόμων στο πλαίσιο μιας κοινωνικής ομάδας όπως η οικογένεια αναφερόμαστε στην μικροκοινωνιολογία.

✦ Σε αυτήν την περίπτωση η κοινωνιολογία εξετάζει επιμέρους κοινωνικούς θεσμούς και συγκεκριμένες ομάδες.

Αγροτικές κοινωνίες

✳ **Χαρακτηριστικά αγροτικών κοινωνιών:**

⇒ **Μόνιμη εγκατάσταση** αγρότη καλλιεργητή σε έναν τόπο είτε ως ιδιοκτήτη είτε ως εξαρτημένου καλλιεργητή

⇒ **Συστηματική καλλιέργεια** του εδάφους, στην οποία στηρίζεται ουσιαστικά η οικονομία μιας κοινωνίας

✦ Δουλοκτητικές Αγροτικές Κοινωνίες (res = ομιλούν εργαλείο)

(Αρχαία Ελλάδα, Ρώμη, νότιες πολιτείες ΗΠΑ κατά τους νεότερους χρόνους και Λατινική Αμερική)

Στήριζαν την παραγωγή τους σε ένα ευρύ στρώμα καλλιεργητών που δεν αμείβονταν για την εργασία τους, θεωρούνταν εργαλεία και εξαρτήματα της γης και ονομάζονταν δούλοι.

✦ Φεουδαρχικές Αγροτικές Κοινωνίες (εισάγεται το άροτρο)

(Γαλλία και Γερμανία)

Επέτρεψαν την ανάδυση του καπιταλισμού. Ο αγρότης – καλλιεργητής υπόκειται σε ένα σύστημα ιδιόμορφων δεσμεύσεων με τη γη και τον ιδιοκτήτη της.

Η υποτέλεια αυτή αποτέλεσε τη βάση των φεουδαρχικών κοινωνιών της Δυτικής Ευρώπης και εκφράστηκε με την παροχή αφενός άμισθης υποχρεωτικής εργασίας και αφετέρου φόρων (σε είδος και σε χρήμα) που καθιστούσαν τη ζωή του αγρότη δύσκολη.

⇒ Αποτέλεσμα αυτών των υποχρεώσεων:

- ◆ Ο αγρότης βρίσκεται κάτω από τα όρια της επιβίωσης
- ◆ Η εξαθλίωση εξηγεί και τον μεγάλο αριθμό πρόωρων θανάτων
- ◆ Λόγω μικρής προσδοκώμενης ζωής υπήρχε υψηλή γεννητικότητα

Οι αγροτικές κοινωνίες χαρακτηρίστηκαν **κλειστές και σχετικά αυτάρκεις κοινωνίες**

⇒ Υπήρχαν ποτέ αυτάρκεις κοινωνίες; Ποια σημασία δίνουμε στην έννοια της αυτάρκειας;

Σχεδόν πάντα υπήρχαν αγορές όπου οι αγρότες πουλούσαν στους κατοίκους της πόλης, στους κληρικούς, στους ανθρώπους των όπλων ή της διοίκησης κάποια προϊόντα. Είναι δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι υπήρχαν αυτάρκειες οικονομίες. Διότι πάντα οι άνθρωποι χρειαζόταν αγαθά που συμπτωματικά δεν παρήγαγαν. Αυτά που δεν παρήγαγαν τα έβρισκαν στην αγορά η οποία σήμαινε σχέσεις με τους άλλους. Αυτό το σκεπτικό αναιρεί την ύπαρξη μιας κοινωνίας ως κλειστής και αυτάρκους.

Βιομηχανικές κοινωνίες

- ✦ Η μετάβαση στην βιομηχανική κοινωνία ήταν μακρά διαδικασία η οποία ξεκίνησε κατά τον 10^ο και 11^ο αιώνα
- ✦ Οι αγρότες κατάφεραν να μετασχηματιστούν σε βιοτέχνες της υπαίθρου οι οποίοι παρήγαγαν για την αγορά. Αυτοί οι βιοτέχνες απέκτησαν ισχύ και εκτόπισαν τους φεουδάρχες.
- ✦ Στις πόλεις οι παραγωγικές δραστηριότητες οργανώνονται μέσα από τις συντεχνίες οι οποίες ήταν κλειστά συστήματα επαγγελματικών κατηγοριών. Έτσι ο μεγαλέμπορος μπορούσε να καλύψει τα έξοδα της βιοτεχνίας και να αναλάβει τη διάθεση του προϊόντος στην αγορά.
- ✦ Σε δεύτερη φάση το παραγωγικό έργο καταμερίστηκε σε περισσότερα βιοτεχνικά εργαστήρια τα οποία εργάζονταν για τον ίδιο έμπορο. Οι έμποροι αυτοί αποτέλεσαν τα πρώτα ψήγματα των αστικών στρωμάτων που άνοιξαν τον δρόμο προς τον καπιταλισμό.

- ✦ Έτσι η βιοτεχνία άρχισε να εξαπλώνεται στην ύπαιθρο, που δεν ήταν φεουδαρχική στο σύνολό της, και η αγροτική παραγωγή μπορούσε να συντηρήσει και τους ανθρώπους που ζούσαν στις πόλεις.

✧ Τι σημαίνει βιομηχανική επανάσταση;

Σημαίνει ότι η βιομηχανική ανάπτυξη του 18^{ου} αιώνα οδήγησε σε μια επανάσταση βιομηχανικού τύπου που περιλάμβανε:

1. Εισαγωγή μηχανών στη βιοτεχνική παραγωγή και τη δημιουργία μηχανοκίνητων εργοστασίων
2. Μισθωτή εργασία: ο εργάτης έχει σχέση εξαρτημένης εργασίας από τον εργοδότη
3. Παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων διάφορων αγαθών και με μειωμένο κόστος
4. Δημιουργία μιας μεγάλης αγοράς που δεν εξαρτιόταν από την υπάρχουσα ζήτηση αλλά από την ικανότητα παραγωγής αγαθών

✧ Η μεταμόρφωση της βιομηχανικής καπιταλιστικής κοινωνίας οδηγεί:

- ✦ Στην εγκατάλειψη της αβέβαιης ζωής της υπαίθρου και στην μετεγκατάσταση στα αστικά κέντρα (αστικοποίηση)

- ✦ Η αυξημένη παραγωγή δημιουργεί νέες αγορές και νέες ανάγκες. Ένα παράδειγμα: δεν υπήρχε ζήτηση αυτοκινήτων μέχρι τη δεκαετία του 1890. Η κατασκευή αυτοκινήτων σε προσιτές για το κοινό τιμές ήταν αυτή που δημιούργησε την ζήτησή τους. Το ίδιο συνέβη και με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η διάδοσή του και οι δυνατότητες που μας προσφέρει ανοίγουν καινούργιους δρόμους με αποτέλεσμα να προχωρούμε σε αγορά νέων μηχανημάτων και προγραμμάτων.

*** Πώς εξηγείται η παρουσία της Βιομηχανικής επανάστασης και της ταυτόχρονης παρουσίας του καπιταλισμού τον 15^ο αιώνα στην Ευρώπη και όχι στην αρχαία Ελλάδα όπου υπήρχαν έμποροι;**

Η προτεσταντική ηθική ήταν που κατά τον Βέμπερ επιτάχυνε τον καπιταλισμό. Αυτή ήταν συμβατή με τον ορθολογισμό του καπιταλισμού. Γι' αυτό και ο καπιταλισμός επιταχύνθηκε στα σημεία όπου επικρατούσε ο καπιταλισμός. (Βλέπε και Κεφάλαιο 3^ο- Φορείς Κοινωνικοποίησης και Κεφάλαιο 6^ο- Ο ρόλος της εργασίας στη ζωή των ανθρώπων)

Μεταβιομηχανικές κοινωνίες

Η μετάβαση από τη βιομηχανική στην μεταβιομηχανική κοινωνία προσδιορίζεται από την παραγωγή και αξιοποίηση της πληροφορίας και της γνώσης που προκάλεσαν αλματώδη αύξηση του τομέα των υπηρεσιών. Η πληροφορία είναι το κλειδί για την μεγαλύτερη ανάπτυξη, για την αύξηση της παραγωγικότητας και την ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων.

Η συσσώρευση των πληροφοριών θεωρείται εξίσου σημαντική με τη συσσώρευση του κεφαλαίου. Όσο η γνώση επεκτείνεται τόσο οι κατέχοντες την γνώση γίνονται πιο πλούσιοι.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
Λειτουργήσε γύρω από τη συσσώρευση του κεφαλαίου, των επενδύσεων και της παραγωγής	Λειτουργήσε γύρω από τη γνώση
Υπήρχε κάποια τεχνογνωσία	Η επιστημονική ανάπτυξη η γνώση έγινε το σταυροδρόμι για την οργάνωση του συνόλου των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων
Εστίαζε στο εργοστάσιο ως κύρια πηγή προϊόντων	Εστιάζει στο Πανεπιστήμιο ως πηγή γνώσης. Η ανάπτυξη της γνώσης και της πληροφορίας σηματοδοτεί την σύγχρονη κοινωνία
Χαρακτηρίζεται από τη σύγκρουση εργοδοτών και εργαζομένων	Συνεχίζονται οι συγκρούσεις εργοδοτών και εργαζομένων. Ωστόσο, το πλαίσιο των διεκδικήσεων έχει αλλάξει. Πολλαπλασιάστηκαν οι φωνές και οι διεκδικήσεις διαφόρων κοινωνικών ομάδων ή μειονοτήτων και αναγνωρίστηκαν πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των ομάδων αυτών.

Σύγχρονες κοινωνίες

- * Ο όρος σύγχρονη κοινωνία είναι συνώνυμος με τον όρο **ανεπτυγμένη κοινωνία** που σημαίνει εξελιγμένη τεχνολογία στον τομέα της οικονομίας, ύπαρξη κράτους και γραφειοκρατίας στον πολιτικό τομέα και υψηλός καταμερισμός εργασίας στον κοινωνικό τομέα.

- ✳️ **Η αποικιοκρατία** στάθηκε η αφορμή για τον διαχωρισμό σε χώρες του Πρώτου Κόσμου, Δεύτερου Κόσμου και Τρίτου Κόσμου. Από τον 17^ο ως και τον 20^ο αιώνα οι δυτικές κοινωνίες δημιούργησαν αποικίες σε πολλές περιοχές του κόσμου (Αφρική, Ασία, Λατινική Αμερική)
- ✳️ **Πρώτος Κόσμος:** χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη οικονομία, την εκβιομηχάνιση, αλλά και το μικρό ποσοστό απασχολούμενων στη γεωργία. (Δυτική Ευρώπη, ΗΠΑ, Ιαπωνία)
- ✳️ **Δεύτερος Κόσμος:** ως δεύτερος κόσμος προσδιορίζονταν οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες που είχαν κεντρικά σχεδιασμένη και κρατικά ελεγχόμενη οικονομία
- ✳️ **Τρίτος Κόσμος:** η πλειονότητα του πληθυσμού ασχολείται με την καλλιέργεια της γης ενώ η οικονομία είναι κεντρικά σχεδιασμένη ή ελεύθερη.

Μια ενιαία θεωρία για την κατάταξη των κοινωνιών σε ανεπτυγμένες και υπανάπτυκτες θα ήταν προβληματική. Γι' αυτό η κοινωνιολογία εξετάζει τις μεταβαλλόμενες σε παγκόσμια κλίμακα σχέσεις μεταξύ των χωρών που κατέχουν διαφορετικές θέσεις στην παγκόσμια οικονομία.

Αυτό που καθορίζει την διάκριση των κοινωνιών σε αναπτυγμένες και υπανάπτυκτες είναι η σύγκλιση ή απόκλισή τους από τα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά πρότυπα του Πρώτου Κόσμου.

⇒ Το περιεχόμενο της έννοιας ανάπτυξη ποικίλει.

★ **Θεωρίες του εκσυγχρονισμού:** η καινοτομία και η νέα τεχνολογία βρίσκονται στην καρδιά του εκσυγχρονισμού γι' αυτό και δίνεται μεγάλο βάρος στην εκπαίδευση ως παράγοντα εκσυγχρονισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Οι υποστηρικτές των θεωριών αυτών θεωρούν ότι η ποιότητα της εκπαίδευσης και των ανθρωπίνων πόρων και ο προσανατολισμός σε δυτικές αξίες μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη

★ **Θεωρίες της εξάρτησης:** υποστηρίζουν ότι οι χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν μπόρεσαν να αναπτυχθούν επειδή οι κοινωνίες του Πρώτου Κόσμου εμπόδισαν την ανάπτυξή τους.

Η ανάπτυξη του καπιταλιστικού κόσμου και η ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου πρέπει να εξεταστούν από κοινού. Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν μπόρεσαν να αναπτυχθούν επειδή προστέθηκαν στο άρμα του καπιταλισμού με σχέσεις εξάρτησης. Οι δυτικές χώρες εξελίχθηκαν σε καπιταλιστικές δυνάμεις όχι μόνον μέσα από την ιδιοποίηση της υπεραξίας των δικών τους εργατών αλλά και μέσα από την ιδιοποίηση και εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των φθηνών εργατικών χεριών των χωρών του Τρίτου Κόσμου. Οι αναπτυγμένες χώρες θεωρούνται μητρόπολη και οι αναπτυγμένες χώρες περιφέρεια. Αυτές παίζουν τον ρόλο της εργατικής τάξης που υφίσταται εκμετάλλευση σε διεθνές επίπεδο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Ερώτηση 2.1

Να σημειώσετε Σωστό ή Λάθος δίπλα στην αντίστοιχη περίοδο λόγου αφού πρώτα μελετήσετε τις οικείες ενότητες:

1. Βιομηχανικές είναι οι κοινωνίες που ζουν από τη γεωργία.
2. Η αρχαία ελληνική κοινωνία ήταν δουλοκτητική.
3. Στις φεουδαρχικές κοινωνίες δε υπήρχαν δούλοι άλλα δουλοπάροικοι.
4. Η βιομηχανική επανάσταση επέκτεινε τη μισθωτή εργασία.
5. Στις αγροτικές κοινωνίες ήταν υψηλές οι πιθανότητες για μεγάλη προσδοκώμενη ζωή.
6. Στην πραγματικότητα απολύτως κλειστές και αυτάρκεις κοινωνίες δεν υπήρξαν ποτέ.
7. Η βιομηχανική επανάσταση έφερε την παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων διαφόρων αγαθών με μειωμένο κόστος.
8. Ο Καναδάς είναι χώρα του Τρίτου Κόσμου.
9. Ως χώρες του λεγόμενου δεύτερου Κόσμου προσδιορίζονται οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες που είχαν κεντρικά σχεδιασμένη και κρατικά ελεγχόμενη οικονομία.
10. Οι χώρες της Αφρικής ανήκουν στην καπιταλιστική μητρόπολη σύμφωνα με τις θεωρίες της εξάρτησης.
11. Οι θεωρίες της εξάρτησης υποστηρίζουν ότι οι χώρες του Τρίτου Κόσμου δεν αναπτύχθηκαν επειδή δεν παραδειγματίστηκαν από τις καπιταλιστικές χώρες.

Ερώτηση 2.2

Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση στις παρακάτω ερωτήσεις

A. *Ο όρος αγροτική κοινωνία σημαίνει:*

1. την κοινωνία που ζει από τη βιομηχανία
2. την κοινωνία όπου κυριαρχεί το εμπόριο
3. την κοινωνία που ζει από την καλλιέργεια της γης
4. όλα τα παραπάνω

B. *Η βιομηχανική κοινωνία χαρακτηρίζεται από:*

1. την εκτεταμένη εισαγωγή μηχανών στην παραγωγή
2. την μισθωτή εργασία
3. την αστικοποίηση
4. όλα τα παραπάνω

Γ. *Στη μεταβιομηχανική κοινωνία υπάρχει:*

1. το εργοστάσιο
2. η πληροφορική
3. η μεγαλούπολη
4. όλα τα παραπάνω

Δ. *Οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης ανήκουν στον:*

1. Πρώτο Κόσμο
2. Δεύτερο Κόσμο
3. Τρίτο Κόσμο
4. τίποτε από τα παραπάνω

Ερώτηση 2.3

Ο πίνακας *Οι Πατατοφάγοι* του Βίνσεντ Βαν Γκόνγκ απεικονίζει μια χαρακτηριστική σκηνή της ζωής και της εξαθλίωσης των ανθρακωρύχων κοντά στους οποίους έζησε και ζωγράφισε ο καλλιτέχνης.

Να προσδιορίσετε το είδος της κοινωνίας στην οποία ανήκουν οι

εικονιζόμενοι και να καταγράψετε τα κύρια χαρακτηριστικά της σε ένα κείμενο 100 λέξεων.

Ερώτηση 2.4

Ποια είναι τα κριτήρια με τα οποία διακρίνουμε τις σύγχρονες κοινωνίες σε ανεπτυγμένες και υπανάπτυκτες;

Ερώτηση 2.5

Ποια υπήρξε η αφορμή της διάκρισης του κόσμου σε Πρώτο, Δεύτερο και Τρίτο Κόσμο;

Ερώτηση 2.6

Τι σημαίνει «ανάπτυξη»;

Ερώτηση 2.7

Ποια είναι η σχέση του εκσυγχρονισμού και της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις θεωρίες του εκσυγχρονισμού;

